

WWW.UNI.NS.RF

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А
Б
И
В
Л
И
О
Т
Е
К
А

ШКОЛСКИ ЛИСТ.

„ШКОЛСКИ ЛИСТ“ излази сваког 15. и последњег у месецу. Претплата је за целу годину 3 ф., за 4 месеца 1 ф. а за Србију 8 динара годишње. Учитељи, који имају мању плату од 300 ф., богослови и приправници добијају лист у пола цене. Донеси и претплата шаљу се: Уредништву „Школског листа“ у Сомбор.

Бр. 20. У Сомбору 31. октобра 1882. Год. XIV.

НАРОДНА ШКОЛА КАО ВАСПИТАОНИЦА.

(По Вису.)

(Свршетак.)

III. Школски живот.

Под школским животом разумева се обострани, целокупни саобраћај ученика међу собом и ових са учитељем. Дух, који тај заједнички живот провејава и преовлађује, зове се школске дух. Тај школски дух исто је тако за школе важан, као и онај породички за породицу. Школски запт може спољашње и привидно добар да буде и опет зато може у школи зао школски дух да влада, када се учитељ војничке строгости држи, или кад се какво сурово, хладно биће, стави између учитеља и ученика, или када учитељ заборави на своју високу задаћу па заведе читаву легију малих „потказивача“, као што то обично на вишим школама бива. Такав зао школски дух или школски живот хоће да поништи све што је добро, лепо и племенито, које је наставом засађено било.

Школа треба свакако да узме на се породички карактер; симпатично интересовање треба све чланове заједнички да везује; дух љубави, мира и радости треба цео школски живот да провејава и да у школи влада саучешће, једна мисао и религиозност. Пошто је познато да пример врло снажно дејствује, то нека се учитељ потруди, да бољим елементима међу неговим ученицима превагу задобије, јер ће са тим саревњивост и код других да пробуди. Учитељ не треба да се влада као какав војнички претпостављени старешина; он треба да буде пријатељ деци, треба да је срдчан, човечан, да очински шњима поступа без да од свога достојанства што изгуби. Са мушком озбиљношћу нека здружи учитељ своје љубави достојно биће. Ученик

ваља да стече и да има поверења у своме учитељу, да му је бављење у близини учитељевој мило и драго, и да се у њој добро осећа. Слабе духом не треба учитељ да једи и огорчава потсмехом и поругом, врти да им придева погрдна имена; нека се заузима за слабе и немоћне и са стрпљењем нека се стара за њихов напредак. Такову децу, која дуже време болују ваља учитељ да походи, да се тако покаже, да је он у школи и ван ове њихов прави и истинити пријатељ и старатељ. За неговање васпитујућег школског духа особито служе заједничке игре, проходања, малена путовања, драмске претставе, школске свечаности и т. д. У игри се задовољава и засићава радни нагон ученика, у игри осећају они радост и весеље. Игра дакле пружа неку благотворну промену ка озбиљности учења. У игри ради и занима се тело и дух, уобразиља, ум, чуствовање (срце) и воља, све при томе дела. Као сретство васпитања не треба дакле игру да омаловажимо. Ако у игри будемо пазили, да се поштено игра, да лаж и превара не задобије победу, то ће онда уплив њезин на васпитање карактера од благотворних утицаја да буде. Игра имаде дакле благотворан утицај на телесно развиће, образовање духа, срца и карактера. Наравно да непристојне игре као што је туча, трљање и т. д. ваља забранити и уклањати. Особито се препоручују гимнастичне игре и играње са лоптом. Проходања и малена путовања доносе и: само ту добит, да благотворну промену уносе у школски живот и да децу посматрањима богате, него она унапређују и доводе у ближи одношај и саобраћај ученике међу собом и међу учитељем. У таким приликама јачи и снажнији потпомажу слабије, имућнији сиромашније; сви се дакле вежбају у сношљивости и мирољубивости, дух и тело се крепи, песма оплемењује дружевност и опхођај те учитељ имаде прилике, да дубље завири у срце и карактер својих ученика. У свакој општини, требало би бар једанпут преко године да се приреди „дечија забава.“ Најугодније доба за то јесте лето. Слава та треба да отпочне прво у цркви са свечаним богослужењем; други део њезин нека се изврши на ливади, у пољу, у гају и т. д. са игром, песмом и гимнастиком. Успомена та на дан весеља заслади ће ученицима многе горке часове њихова млађана школска живота тако, да ће га се радо сећати и опомињати у дубокој старости.

По свему се дакле види, да школа како у настави, тако и у школском зашту и у заједничком школском животу имаде

разна сретства не само да интелигенцију него и чуствовања и вољу да образује, па и образовање религиозно-моралног карактера да потпомаже и унапређује. Нека ова узвишена цел свакоме учитељу као звезда предходница светли, јер тада неће бити само учитељ него и *васпитач* а тиме помагач и чувар свега идејалног блага човештва. Па кад учитељ тежи за образовањем карактера својих ученика, то и он сам мора да буде добар и чист карактер. Живот се ужиже на животу, па тако и карактер на карактеру. У мишлењу, раду и говору нека се учитељ држи чврсто непроменљивих правила правствености; нека му је у срцу дубоко засађена клица великог „имена“ божјега, љубави, правде, истине и слободе, па је тим задобио вечито звезду водилу, која ће га безбрижно и безопасно проводити и чувати на бурном мору живота, да никада не посрне и да никада не постане безкарактерним човеком. *Истина, љубав и слобода* остају довека звезде предходнице учитеља и васпитача!

И. Рад.,
разви. учитељ.

ЕЛЕКТРИЧНИ ОГЛЕДИ У НАРОДНОЈ ШКОЛИ.

Од проф. М. Петровића.
(Наставак.)

2. Удени свилен конач у иглу, на крају конца свежи чвор и протури иглу кроз једну лоптицу од сржи; она ће да виси на концу због чвора. Конач са лоптицом обеси о какво држало. Кад приближиш електрисано стакло лоптици, она ће скочити на стакло и одмах ће натраг да одскочи. Приближиш ли јој за тим на ново стакло, онда неће више скочити на стакло, него ће напротив да бега од њега. И лоптица је дакле променула своје стање; и она је усљед додира са електрисаним стаклом постала електрична. После неког времена изгуби лоптица свој електрицитет, а изгубиће га одмах, чим ју руком додирнемо. За тим можемо исти оглед да поновимо.

Исто ћемо видети кад уместо стакла електришемо смолу.

Електрична тела могу дакле усљед додира електрицитет и на друга тела да пренесу.

3. Узећу кључ и друге ствари од метала и покушаћу да их помоћу перушке електришем. Пробаћу н. пр. и са каквим металним новцем. После трења приближићу их лоптици, што виси о свиленом концу. У ни једном случају нећу приметити електрично привлачење. Али кад новац уместо да га непосредно у руку узем прилепим за шипку печатног воска и за восак ухватим и трем, то ћу видети, да је сада и новац постао електричан. Он ће лоптицу да привуче и одбије као што смо пре имали прилику да видимо код стакла и смоле. Тако би могао и сваки други предмет од метала да електришем, само бих морао да се постарам, да га

најпре прилепим за какву шипку од смоле или од стакла. Тада није ни нужно, да та тела дуго трем, довољно је да само једанпут двапут пређем перушком преко њих, па ће одмах бити електрична. Тела од метала електришу се дакле још лакше него стакло или смола.

За горњи оглед могу да узмем какав већи бакарни новац, али треба само да назим, да узмем такав комад, на ком су слова и слике већ излизане; добро такво комађе налази се међу старим новцем, тако званом „шајном.“

Узећу за тим комад жице од месинга. Што је жица дебља у толико боље. Нека је дуга око 1 метра. На крајевима ћу је опилити, да буде лепо округла и превићу оба краја, да буду као замке. За те замке везаћу свилене конце, које ћу привезати н. пр. за две столице. Жицу, коју држе сад свилени конци могао би да електришем помоћу перушке, али у том би се лако конци прекинули и због тог је боље, да пређем преко ње неколико пута електрисаним стаклом или смолом. Жица ће услед додира да прими од тих тела електрицитет и постаће електрична. Да је то зацело уверићу се, кад јој приближим чланак од прста, одмах ћу да приметим светлац и кврцање. Исти оглед поновићу више пута.

Кад електришем стакло или смолу, онда могу много пута тим телима да приближим чланак и увек ћу приметити и осетити кврцање. Али жица од метала даје само један светлац и кад тај искочи, одмах је опет неелектрична. Тела од метала изгубе дакле много лакше електрицитет него стакло и смола.

Сва тела не примају дакле једнако лако електрицитет, нити га једнако добро задржавају. Стакло и смолу морам дуго да трем, да постану електрични, али кад га једном приме, дуго га и држе. За та тела велимо да рђаво спроводе електрицитет. Такво је тело и свила, сухо дрво, сух ваздух и т. д. Друга тела приме опет лако електрицитет, али га лако и изгубе. Таква су тела метали и сва влажна тела. За та тела велимо да су сироводиоци електрицитета. И човечије је тело спроводилац. Због тог не може новац да задржи електрицитет, кад га у руци држим и тарем, јер чим се електрицитет накупи, одмах и оде кроз моје тело у влажну земљу. Зато кад хоћу да који спроводилац задржи електрицитет, онда морам да га обесим или утврдим за које тело, које рђаво проводи електрицитет. Кад се то уради, онда се каже, да смо сироводиоца осамнили. Тела, која рђаво спроводе електрицитет, зову се с тога и осамници.

Ако је осамник електрисан, онда он изгуби електрицитет само са оног места, на ком га додирнем или према ком чланак држим. Али спроводиоци губе одмах одједаред сав свој електрицитет, ма где их додирнуо или им се приближио. Сад и то знам, зашто је лоптица од сржи постала неелектрична, кад сам је руком ухватио: рука, која је спроводилац, одузела јој је електрицитет.

Ако имаш какву куглу од метала, а ти је насади на шипку печатног воска и пређи преко ње 10—20 пута електрисаним стаклом. Кугла ће примити од стакла електрицитет и добићеш из ње прилично велик светлац. За ту целъ можеш да употребиш и куглу од дрвета, ако је лепо

www.unilib.rs
УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА
облеениш станијолом (развученим калајем), у који се пакује чоколада и дућански саун, те се може свуд лако да добије.

Ако хоћеш да покажеш, да се и човечије тело може да електрише, а ти узми четири једнаке чаше и постави на њих равну појаку дашчицу. На ту дашчицу нека се поине једно дете и тада му пређи преко руке или образа 10—20 пута електрисаним стаклом или смолом. У детињем телу накупиће се електрицитет, и кад приближиш н. пр. његовом носу чланак од прста, искочиће светлац. Чаше су за овај оглед биле због тог нужне, да се осами.

4. Кад лоптици од сржи, која на концу виси, приближим електрично стакло, онда ће стакло лоптицу привући и одбити; стакло неће више ту лоптицу да привуче. Али ако сад приближим лоптици електрисану смолу, онда ће ју она живо привући, живље него кад је лоптица неелектрична. Кад се обратно лоптица електрише смолом, онда ју смола одбија, а стакло привлачи. Стакло и смола налазе се дакле у различном електричном стању. Зато ћемо рећи, да има две врсте електрицитета: једна, која се развија, кад се стакло таре, и ту ћемо назвати стаклени електрицитет — друга, која се развија, кад се смола таре, и ту ћемо назвати смољани електрицитет.

Ако обесим једну поред друге две лоптице од сржи, на једну и другу додирнем електричним стаклом, онда ће се она једна од друге одмаћи т. ј. одбијаће се. Исто ће бити, ако обе електричном смолом додирнем. *Стаклен електрицитет одбија дакле стаклени и смољани електрицитет.*

Али ако једну лоптицу додирнем електричним стаклом, а другу електричном смолом, онда ће обе лоптице да се привуку и одмах ће после тога да се поставе у свој првобитни положај. Лоптице су дакле, пошто су се привукле, постале опет неелектричне. *Стаклен електрицитет привлачи дакле смољани електрицитет и обратно; стаклени и смољани електрицитет узајмно се уништавају,* тако да тела, на којима су се налазили, постају неелектрична.

Исећи ћу перјаницу од папира и привезаћу је за један крај игле плетнице; други крај игле утврдићу за куглу од метала (или за куглу металом обмотану) и начинићу ту куглу превлачењем са електричним стаклом електричном. Чим прими кугла електрицитет, развиће се перјаница, јер се у сваком прамену њеном налази стаклен електрицитет. Исти оглед могу да поновим и са смолом.

Сад знамо зашто лоптице од сржи, кад су на столу, скачу између стола и електричног стакла (или смоле.) Оне приме од стакла стаклен електрицитет и с тога се од њега одбију. Али кад дођу до стола, предаду столу тај електрицитет, постану тим поново неелектричне и врате се опет стаклу натраг и т. д. (Свршиће се.)

„УЧИТЕЉ ДА БУДЕ СВЕШТЕНИК.“

(Свршетак.)

9. 10. 11. Овим наводима је казано све. Што је било завијено леним „намерама“ и „тежњама“, сад је откривено као један вапај. Јер из

сва три ова навода вапије лелек : дајте учитељу кад се „умори мишљу и памтењем,“ кад га „обузму породичне бриге,“ кад изађу црни и грозни да ни предањ,“ кад му „радна снага почне изчезавати“, кад треба да „скромно живи од плода труда свог,“ дајте му пензију — парохију. Was wilt du noch mehr! Да ладнокрвно не пишемо и не размишљамо о овој важној ствари, могли би се осути на г. К. пљуском заслужене наплате. Јер, није ли ово очито багателисање свештеничког позива, свештеничких дужности и рада? Јесте! Па још кад г. К. ставља пропорцију 1: 5. онда му морамо с болом у души рећи, да не познаје разгранатост свештеничког позива, да не зна, шта је свештеник све позван да чини и ради. Да није смешно говорити о томе, ко има више посла и рада, — што међутим ништа и не доказује, а најмање оправданост предлога г. К. — доказали би му обратну пропорцију. Посла има и учитељ и свештеник, само ако им срце иште. Широко им је поље, камо среће да га свог обиђу! — На оно очигледно посматрање, приметити нам је да је врло смешно. И ако му је до смешнога, можемо му и ми „једногодишњим наочигледним посматрањем“ о раду једног учитеља послужити. Резултат је: спавао је пресечно на дан 12 сати, без посла седео и ходао 11, у школи седео $\frac{1}{2}$ а радио $\frac{1}{2}$ сата. Дочим је свештеник на рад употребио пресечно 9 сати изузимајући званичних му дужности.

Како вам се допада?! Не треба за критеријум узимати „измет,“ јер њиме се ништа не доказује.

Свештеник савестан и вољан има бриге, посла и одговорности и сувише. То ће знати онај који је у то боље посвећен од г. К. Није нам намера да будемо ичији адвокати, већ оћемо само то да рекнемо, да за тај посао, да за звање свештеничко нису способни они, који се уморише мишљу и памтењем“, којима „радња снага изчезава.“ Овакове радише не желимо ни у нашој школи, али ни у „винограду господњем.“

Учитељ по свршеној препарандији још није готов са својом спремом; он се мора приправљати и усавршавати према усавршавању педагошких наука. Тако усавршавајући се, зар неће тиме најлепше време испунити? Хоће. А стећи ће тиме и моралне наплате. Зато нам изгледа чудна жеља г. К. да се време испуни штудирањем богословије. —

Породичне бриге има и код свештеника; тако исто и црних и грозних дана. Кад смо им пошли у сусрет не малаксавајмо. Шат нам лепши и сјајнији грану! Не апелујте на никог другог, браћо учитељи, него с нама заједно на оне, који нам судбу одређују. Пружимо руке једни другима; сличног смо позива а једне судбе. Тражимо себи лека, јер га и заслужујемо; али — сваком своје! Нека Вас не обмањује прва класа парохије, шесте класе има највише.

Предлог г. К. условљава промену устројства богословије и с погледом на приватно штудирање исте. Јер као што данас ствар стоји, богословија се мора слушати не приватно већ редовно. А ово има својих разлога, који ће тешко допуштати да се та тачка устројства мења.

Предлог г. К. има намеру, или да учитељу обезбеди будућност или да народу даде свештенике спремније од оних са 6 разреда; или — обоје заједно. Будући да треба *тек свештеницима обезбедити судбу*, јер им

www.unj... је под притиском истих оних оскудица као и учитељска, то се прва намера неби постигла. Пошто нема нико права од свештеника захтевати, да буде и стручан учитељ или свршен приправник, јер ако би га имао, почивао би на истом основу на којем би почивао и наш захтев, да јуриста буде и медецинар: то је та намера, и ако хвале вредна, не оправдана и неоснована с обзиром на начин, којим се жели постићи, тим неоснованија, што данас богослов добија толико педагошке спреме и у богословији колико му је као свештенику нужно.

Наше је мишљење ово:

1.) *Треба обезбедити будућност наших учитеља с једне стране већом платом а мировином с друге, пак ће престати тежња њихова за парохијом, а школа ће бити осигурана од свију оних убитачних посљедица, које би је снаћи могле, кад би се алинеја г. К. узаконила.*

2.) *Треба стање свештенства уредити у правцу већ аоменутом, треба им плату у мање класе разделити и осигурати редовно примање исте; ставити свештеника у достојнији положај према онима, с којима посла има, да и не спомињемо шири просиекат аванзовања, па ће престати оскудица богослова и по броју и по квалитету. Не учинити ово, већ примити предлог г. К. значило би, „крнежом“ кућу обдржавати, који донекле истина кућу држи, али докле? Не учинити ово, већ примити предлог г. К. значило би неспособност за самосталан живот, (која нам је и школе одузела). Обезбеђивати учитеља са свештеником, усређавати свештенство са учитељем, као што г. К. хоће, значи да немамо ни учитеље ни свештенике, како треба да имамо. Створимо их. Подајмо сваком што је његово, без чега не може бити, па је проблем решен, чвор пресечен и онда ће свештеник и учитељ, сваки за себе рећи са поносом и уживањем: — Ово је моје, — то љубим; оно је твоје, — то поштујем!*

Ово је наше мишљење како о предлогу г. К. тако исто и о начину, како да се дође до онога, што мисли г. К. својим предлогом постићи, али с којим се не постизава; како да се излечи оно, што хоће г. К. својим предлогом да лечи, али којим се радикално не лечи.

Завршујемо повторавајући оправдан и основан захтев: *sum cuique!*

У Бачинци 29. Августа.

Ј. Јеремик парох.

ПРАВИЛА ЗА ЖИВОТ

(Из прича Соломонових.)

III.

(Свршетак.)

Вредан радин имаће свашта доста, а лењи ће небрига у оскудици живити.

Мудроме је богатство награда, а живот безумних је јадан. —

Од праведнога труда свог јешће честит човек добро, а неваљалци пропадају.

Лењивац ће жељан бити свачега, а неће имати ничега. —

Вредне руке раде, па имају.

Имаће неваљалством нагомилано умалиће се, а који тече имаће с поштењем изобиље ће имати и моћи ће чинити милостињу. —

Бољи је човек низкога стања, који сам себи ради, него онај који се хваста и оholи, а нема ни хлеба. —

Спомен се праведнога хвали, а име се неваљалчево гаси.

На путу правде је живот, а путови злопамтила и осветника воде у смрт. —

Разуман син слуша свога отца, а непокоран срља у своју пропаст. Сину неваљалом ништа није добро, а паметном служи напредује сваки посао и добро му је. —

Нагао господар ће у зло пасти, а разуман слуга ће га избавити. Смотрен човек ради по разуму, а неразуман показује своју злобу. Оставите лудост па ћете бити живи, и идите путем разума.

Нека те други хвале а не твоја уста! —

Ако би те мамили грешници непристај; неиди на пут с њима; чувај ногу своју од стазе њихове!

Безумне ће погубити и сама срећа њихова. —

Запг и настава одклањају срамоту и сиромаштво.

Ко се карањем усаветује, тај ће бити ваљан човек. —

Мудар се човек боји зла, па се уклања од њега; а луда се сувише узда у себе, па се меша с неваљалима.

Неискусан верује свакој речи, а паметач мери своје кораке. —

Бољи је мален доходак с правдом, него велики добитак с неправдом. Тврдица сам себе упропашћује. —

Језик мудрих пази добро шта ће говорити, а уста безумнога говоре зло.

Где је много речи, не бива без греха; али ако узштедиш уста, бићеш разуман. —

Гњев упропашћује и разумне људе, а понизан одговор одвраћа јарост.

Мрзост подиже свађу, а љубав покрива оне који се међу собом слажу. —

Греша онај, који сиромаша грди; а ко се на сиромаше смилује тај је благословен.

Милостињом и вером чисте се греси, и страх Господњи уклања човека од зла,

Ко се другима смилује, и сам ће помилован бити. —

Ко се руга сиромашу, тај вређа Створитеља његовог.

Ко се туђој несрећи радује, неће проћи без кара. —

Нашто је безумноме богатство, кад мудрост купити неможе.

Разум је извор живота онима који га имају, а зла је наука безумних. —

Цару је мрзак сваки злочинац; јер је правда темељ престола његовог.

Зли ће се људи клањати пред добрима и неваљалци ће служити пред вратима праведника. —

Ко се труди себи се труди, и трудом својим одклања од себе велику невољу.

И ко је у послу свом немаран брат је распикући.—

Венац је хвале, старост, а она се на путу правде налази.

Унучад су дика стараца, а слава су синовима отци њихови. —

Неваспитан син разтужује отца свога, а мудар син весели матер.

Зло пролази, ко оставља очину науку. —

Ко отца и матер вређа, томе ће се угасити свећа.

Ко вређа отца и тера од себе матер своју, срамотан ће бити и несрећан.

РЕВИЗИЈА ШКОЛ. ЗАКОНА У ТРОЈЕДНОЈ КРАЉЕВИНИ.

(Наставак.)

К §. 18. Ради важних установа сваког школског закона, о „полазку школе,“ ваља сравнити §§. 18. нашег закона и 42. крајишкога прописа; затим §§. 44. и 45. нашега закона те 44 крајишкога прописа.

У крајини обвеза на полазак школе почиње у равници и склопљеним местима са навршеном шестом, а у таквим пределима, где је пут до школе далеко или теготан, са навршеном, седмом годином; способном пак за полазак школе постају тамо деца већ наступљеном седмом годином.

По нашем школском закону обвеза за полазак школе настаје без обзира на место са навршеном седмом, а способном за полазак школе постају деца са навршеном шестом годином.

У крајини су деца обвезана полазити свагдању школу шест година и к томе опетовницу на селу једну а у градови где нема грађанске или више девојачке школе, две године, свега дакле седам, дотично осам година. По нашем закону имају деца полазити свагдању школу пет (по околностима само четири) година и к тому опетовницу две године, свега дакле седам (по околностима шест) година.

Према шестогодишњем полазку свагдање школе могу у крајини пучке школе имати шест разреда или одељака; код нас имају четири разреда.

Те разлике имале би се, ради једнаке за све уредбе, свести на темељу школскога закона од год. 1874. којег установе у сваком обзиру боље одговарају како општим педагогичким обзиром тако и посебним одношајем наше земље.

Деца навршивши тек пет година доба, свакако су за школску обвезу још незрела, те се на никоји начин неби смела пуштати у школу пре навршене шесте године, како гледе способности за полазак школе установљује наш закон. Паче није редко и то компетентни кругова мњење, да би способност и дотично обвезу на полазак пучке школе ваљало помакнути још за једну годину кашње, тако, да би прва настајала са навршеном седмом, а друга са навршеном осмом годином, или да би барем уз те године добе ваљало привезати ону разлику, коју гледе равнице и склопљених места, те гледе предела у који је пут до школе далек или теготан, садржаје крајишки пропис. Разлог томе бити ће касније још јаснији код опетовнице.

Небудући гледе укупнога броја година, што га за обвезни полазак

свакдашње школе и опетовнице установљује наш закон и крајишки пропис, бар гледе сеоски школа, никакве разлике, мора се признати свакако сходнијом установа нашега закона, која од тих седам година две намењује опетовници, дочим јој крајишки пропис недаје него једну.

Установом крајишкога прописа очевидно је слабо учена важност опетовне обуке, а донекле и посебни одношаји нашега пучанства. Једна година опетовне обуке и то само од два сата сваке недеље и свецем, није dostatна да се путем ње знање, које су себи деца прибавила у свакидашњој пучкој школи, ваљано разшири и према потребама практичкога живота понуни.

К томе није уважено да су деца у то доба (међу 12. и 14. година) у границама законом установљене обвезе за хваћање и присвајање корисна знања управо најспособнија и јер су опетовну обуку само два пута недељом полазити дужна, да се тим поједно задовољава господарственим обзиром, ради којих се неможе дочекати, да се деца што пре реше дужности свакидашњег полазка и ради којих се, како је познато, она највише и отимају школи.

Еквивалентом опетовне обуке неби се у градовима смело ео ipso сматрати полазак грађанске школе, који је тога ради у крајини учињен облигатним; јер грађанске школе како су сада устројене, непружају него даљу меру опште наобразбе, дочим би опетовну школу, према сврси, која јој је опредељена могла надоместити само струковна наобразба, какову би у градовима пружале општинске и трговачке школе или присновани струковни течајеви.

Како код нас нормална пучка школа мора се помишљати једно-разредна школа т. ј. школа са једним учитељем, како пак такав један учитељ може у једном локалу и у исто доба подучавати или рецимо забављати шест одељака: тога нико неможе докучити, када се већ заједничка обука у четири одеља, какву прописује наш закон, сматра задаћом практички тешко изведивом!

С тога би се гледе свих напоменутих одношаја дотичне установе школског закона од год. 1874. имале прихватити и за подручје бивше војне крајине.

К глави четвртој (§§. 74—93.) О припарандијама.

У самим §§. ове главе школскога закона неће моћи бити знатни промена, јер они садржавају саме потребите, најопштије установе, којим се изцриљује организација и најбољих те врсте завода у другим такођер земљама.

Но одатле несљеди, да нашим препарандијама нису потребне неке реформе; али те се имају извести путем наредбеним.

У саму тексту закона ваљало би можда § 81. променити у толико, да се под словом 1 генерални израз, певање поближе означи додатком „црквено и пучко (или светско певање), јер са многих страна подижу тужбе на пучке учитеље, да за црквену службу, т. ј. за певање и оргуљање, не излазе из препарандије довољне приправи. К томе, (к §. 86.) По крајишком школском закону кандидати пучкога учитељства свршивши препарандију, небивају одма припуштани к правому учитељском испиту,

него се подвргавају најпре испиту зрелости, којим бивају способни за обнашање подучитељске или привремене учитељске службе, те истом пошто су најмање две године провели у практичкој служби школској, допуштено им је подврћи се правом испиту, који их оспособљује за дефинитивно намештање у служби.

Код нас пак кандидати пучкога учитељства одмах по довршеној препарандији праве једини учитељски испит на темељу кога могу и одмах дефинитивно бити намештени.

Уредба понут крајишке обетоји и у цислитавским земљама и у другим Европским државама, именовито у Немачкој, где пре правога учитељског испита (Lehrerprüfung) долази (Kandidatenprüfung) испит зрелости, а главни разлог тој уредби бити ће, да се учитељ незанемари, већ да се о усавршењу свом још бар кроз 2 године настојати присили.

Мотивација којом се је та уредба за наш закон од године 1874. одклонила, гласила је у односној препокорној представци тако: да узамши на око фактични положај пучкога учитеља на селу, може се додуше након две године практичне службе правом очекивати од њега већа методичка врсноћа; али код лако докучива недостатка времена и средства, захтевати по изминућу тих двију година од учитеља теоретичко знање, сижуће далеко изнад мере онога знања, о којем је он као о плоду својих препарандијалних наука већ пружио доказ код учитељског испита, — то да би узалудно било; а напokon против учитељем, који се знанствено занемаре, да је пружено средство у продужним наставним течајевима, на који полазак може влада по закону придржати такове учитеље.

Признадули се ови разлози и сада темељити, тада гледе тога неби требало ништа мењати у закону, ако ли се пак ти разлози искуством побијају — а о том би могао сведочити бивши школски одељ крајишки — тада би се и код нас могао прихватити систем двострукога кандидатскога и учитељскога испита. (к. §. 88. alin. 1.) УЗ. реду ваља израз „привремени“ заменити изразом „наместни“ јер у §. 112., који се као паралелан наводи, ради се о наместним учитељима, нити се те две категорије учитеља по начелима наше службене праксе смеју сматрати истоветнима.

Путем наредбеним имале би се у подручју препарандије извести следеће промене:

1. Премда је садашња потреба женских учитељских сила за пучке школе у овој земљи већ давно подмирена; пак премда није изгледа, да ће се попуњеним младим силама учитељска места у брзо изражавати, нити да ће се у данашњим финансијалним околностима обштина нова места за учитељице стварати, ипак је фреквенција у обадве женске препарандије још увек велика и контингент кандидаткиња пучкога учитељства, што га годимице дају обе препарандије, стоји у огромном неразуму према фактичној потреби.

Многи у томе невиде никаква зла; јер држе, да све оне, које полазе препарандију, неморају бити учитељице, а више наука, него што га пружа виша девојачка школа, да ниједној девојци за будуће њезино звање, као мајци и кућаници шкодити неможе. Но када би се појединце питале и искрено признати хтеле, мало их би се нашло, које је једини већи

www.nlb.rs

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

интерес веће наобразбе довео у препарандију, већ је — без декоје можда изнимке — свака од њих дошла, да на том путу тражи будућу обскрбу за живот. А јер данас већ мало која то постићи може, враћају се из школе у живот с превареним надама и разсреним идеалима, те многе од њих незнајући другога чега латити се и немогући се више снаћи у одношају живота оне друштвене класе, којој по породу припадају, и у одношајима својих обитељи, остаје им двоје: или у горкој борби само собом као незадовољнице живот проводити, или поћи странпутицама.

Томе је много криво садашње непрактично устројство девојачке обуке; јер да нпр. виша девојачка школа није завод за пуку обшту наобразбу, већ да јој се додаду практични течајеви, отворили би се женском нараштају и други путеви поштене обскрбе, осим препарандије, која свима задовољити неможе. То је само узгред напоменуто, да се укратко назначи, колика је силна потреба и крајно време преустројству девојачке обуке у изтакнутом правцу.

Враћајући се к започетом разлагању: неможе бити задаћом владе, да путем препарандија умнажа пролетаријат женске интелигенције; и зато би се земаљска женска препарандија докинути и узгајање кандидаткиња за пучко учитељство једино самостанској препарандији милосрдница уз становите гаранције припустити могло.

Но то докинуће имало би се извести поступично тако, да се од почетка будуће школске године непримају више никакве ученице у I. разред, већ да се само ученицама другог и трећег разреда остави прилика, да започете науке доврше. У самостанску препарандију не би се те ученице лако упутити могле; јер би ради њи онде ваљало отворити два паралелна разреда, чему нити ће у самостану бити потребитога простора нити расположиви способни учитељски сила; а нити за земаљски буџет неби то било знатна приштедња — као што у опште у овом питању разлог економични није толико релевантан и одлучан — јер земаљска женска препарандија, осим једине зграде, у којој је смештена, к томе учитељице за женске радње и други неки ситни потреба, незахтева никаква посебна трошка, имајући, што је главно, са мушком препарандијом заједничко учитељско особље.

2. Учевне основе и за мушку и за женску препарандију мораће се преиначити према начелом израженим у попратници владиној к устројном статуту за препарандије. Именито ће требати, да се и обсег учива за поједине предмете према прекој потреби стегне и број учевни сати да се на сваки начин колико год је могуће умали; обука у препарандијама да поглавито има пред очима добро схваћену и нашим околностима прилагођену задаћу пучке школе; да буде више интензивна него екстензивна и да са особитом помњом, по битној својој вредности, негује ушућивање ученика у пракеу школску.

Тек што су две три године од крепости новог школског закона провађане учевне основе, за пучке школе и препарандије, увиђела се је потреба, да се подвргну ревизији, те је именеце гледе учевних основа за препарандије таква ревизија покренута године 1879. пак је гледе тога путем земаљскога школскога одбора приспео влади пуно вредан материјал.

www.unilib.rs

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

Према тим предлогом већ су у гдечем промењене науковне основе за препарандије, те би ваљало видети, дали се оне још у гдечем неби стегнути и уједностручити могле.

Преко свих теорија о задаћи пучке школе, и да се ипак не повреди битност те задаће, ваља да наш пучки учитељ, више него што је то бивало досада, изиђе из препарандије ваљано приуговорљен, да може служити сврхом не само душевнога него и материјалнога напредка народнога.

Стога ће се морати ићи на то, да се већа и озбиљнија помња посвети обуци препаранда у господарству, полажући главну важност на практичну страну те обуке. У ту сврху требаће мушким препарандима на властитом зато уређеном земљишту пружити прилику, да се под руководством посебнога, теоретички и практички врснога учитеља и сами судјелујућ, упућују у оне гране господарства, које су за нашу земљу најважније.

(Свршиће се.)

ШКОЛСКЕ ВЕСТИ.

(Извештај о комуналним школама у румској поджупанији.) Краљевско школско надзорништво жупаније Сремске поднело је румској поджупанији извештај о школама за 1881¹/₂. годину. По гласу овога извештаја полазење школе је било у обште повољно, само је на неколико места било неуредно; школска учила и покућства већином су у довољном стању; у вртovima школским негује се не само зеље и поврће, него и воће, лоза и цвеће; такође се неки учитељи и пчеларством занимају; у прегледаним школама влада ред и чистота, а морално владање је у школама повољно. Најбољи успех у школској настави показали су ови учитељи: Григорије Војновић у Буђановци, Илија Радивојевић, Јован Бенак и Живко Клаватговић у Иригу, Димитрије Нешковић у Павловци, Илија Ракић у Краљевци, Никола Јовановић у Стејановци, Марко Суботић у Инђији, и Младен Новковић у Суботишту; од учитељица најбољи су успех показале у својим школама: Наталија Новаковићева у Каменици и Олга Вранићева у Инђији.

На основу овог извештаја сл. поджупанија румска изјавила је своје задовољство и похвалу реченим учитељима и учитељицама стављајући их за пример осталим учитељима да се на њих угледају.

(Из Сомбора.) Професор природних наука у србској учитељској школи и главни сарадник овога листа господин Мита Петровић, у сљед решења вис. школ. савета одпутовао је 13. Октобра у Горицу, где ће, уз подпору из срб. нар. фондова, на тамошњем ц. кр. државном заводу за виноделство и свиларство, свиларски течај слушати. За време његовога одсуства поделили су његове наставне часове остали професори, те тако настава у учитељској школи Сомборској никаквог уштрба трпнати неће.

(У Богословији Карловачкој,) — као што чујемо, — има ове године 80 богослова, и то 36 у првој; 16 у другој; 11 у трећој и 14 у четвртој години. Међу онима што су у првој години један је свршени правник, један друге године правник, 19 имају прописану квалификацију а остали су, неки седми, а неки шести гимн. разред свршили. Од ученика друго-

та разреда један је одсутан. Међу ученицима трећег разреда један је јерођакон, а двојица служе у војсци. Од ученика четвртог разреда један је одсутан а један је од св. синода добио дозволу, да може у чин свештенички ступити и касније испит положити.

(На Мостарској православној српској школи) попуњена су од високе ц кр. владе у Сарајеву учитељска места овако: Корнилије Поповић постављен је за учитеља првог; Јово Шестановић за учитеља другог; Станко Љубичић за учитеља трећег, (ова двојица и досада су служили у истој школи), а Никола Л. Мештеровић постављен је за управитеља, коме је уједно поверена и настава у четвртом разреду мушке школе. — За учитељице наименоване су госпођа Рахила Шестановића рођена Поповићева у првом и другом разреду, а госпођа Софија Мештеровића рођена Гајићева у трећем и четвртом разреду девојачке школе. Обадве госпође учитељице свршиле су пре неколико година с отличним успехом учитељску школу у Сомбору, а прва је и досада била учитељица у Мостару.

(Женски висши васпитни завод на Цетињу), који под управом племените рускиње госпође Наталије Месарош лепо напредује, добио је за васпитатељицу и наставницу г. Катарину Томићеву из Панчева. Госпођица је ова свршена приправница и испитана србско народна учитељица. Она је ове године науке педагогијске у Сомборској учитељској школи с врло добрим успехом свршила и добивши горње место по препоруци управитеља исте школе, отишла је пре месец дана на своје определење. Она је прва Сомборска приправница која у горехваљеном заводу црногорском служи.

(Загреб.) Дозволом Његовог Величества установљава се на овдашњем свеучилишту течај за фармацевте (т. ј. школа за апотекаре.)

(Учитељске школе у Бугарској.) У новооснованој кнежевини Бугарској има засада три учитељске школе у Шумену, Вратци и у Трнову. У свакој има управитељ, три учитеља и једна учитељица за ручни рад. Плата је редовних учитеља 3800 динара, а осим тога поједини примају награде за ванредна предавања н. пр. за гимнастику по 200 динара. У Вратци, која лежи северно од Софије у планинском пределу, постоји „Државное педагогическое училиште,“ на коме од 15. Септембра ове године предаје Земљопис, Историју, и гимнастику господин Вељко Георгијев Абацијев отлични питомац српске учитељске школе Сомборске, коме је као богословцу поверена и настава у науци Христијанској. Познавајући велико трудољубље, љубав к наукама и учитељском звању, као и лепе способности Господина Абацијева, честитамо младој кнежевини Бугарској, што је у њему тако изврстну учитељску снагу добила и надамо се да ће он на том месту просвети народа свога достојно служити.

(Чешке школе у Прагу.) Ове школске године постоје у Прагу две чешке мушке грађанске школе са 16 разреда и 1 паралелком, које полазе 1146 дечака и 2 чешке женске грађанске школе са 12 разреда и 1 паралелком, у којима су 877 девојчица. Основних школа за мушку децу има 12, за женску 13, свега 25 са 126 разреда и 23 паралелке, које полазе 4011 дечак и 3842 девојчице. По томе полазе општинске чешке школе у Прагу укупно 9876 деце и то 5157 мушке и 4719 женске.

(Школе у Чешкој.) У Чешкој има 4194 школских општина, које

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

имају 4534 народних школа. Од истих су 124 грађанске школе а 4410 опште народне школе. Од грађанских школа су 64 чешке и 60 немачке. Немачких основних школа има свега 1964.

(Русија.) „Правитељствени вјестник“ доноси званичну вест, да ће се између нижих основних школа и женских гимназија основати средња школа за девојке са четири разреда.

Р А З Н О.

(Платонемски одбор) изабрао је у својој седници од 6. окт. на упражњено штипендијско место од годишњих 50 ф. приправницу 1. разр. Ангелину Петковићеву из Борче, а питомцу Лазару Цвејићу повисио је штипендију на 80 фр.

(Нове приправничке стипендије). Имовна општина бивше петровадинске цукровнице одредила је три стипендије по 200 фр. за приправнике у учитељској школи Сомборској, као што је то у своје време у овом листу јављено. Господарствени уред исте општине јавља да су те стипендије подарене следећим питомцима срб. учитељске школе Сомборске: Теодору Панићу приправнику II. разреда из Митровице, Светиславу Марићу свршеном ученику IV. реалног р. и приправнику првог разреда из Митровице и Јовану Газићу приправнику I. разр. из Голубинаца.

(Књижица једног старог србског учитеља.) Ана рођена Рајковића удовица негдашњег отличног учитеља бајског покојног Живка Пекаровића, која је Јунија месеца овде у Сомбору умрла, оставила је целу књижицу свог покојног мужа србској учитељској школи. У књижици овој има 165 комада књига, међу којима су лепо увезана сва Доситејева дела, физика Стојковићева, граматика Добровскога, и скоро све знатније србске књиге, које су пре 1830. штампане. Управа учитељске школе ове је књиге од брата покојничиног г. Ђ. Рајковића већ примила и у библиотеку школску унела, где ће на корист младежи а у спомен једнога од најваљанијих србских учитеља и његове честите супруге на вечита времена сахрањене бити.

(Тридесетогодишњица Скендера Фабковића) заслужног учитеља кр. препарандије у Загребу прослављена је на почетку школске године. Том приликом добио је г. Фабковић красан сребрн лавр венц од својих бивших ученика.

(Распис стечаја). Министар просвете у Србији расписао је стечај за учитеље цртања и краснописа на 10 упражњених места у средњим школама краљевине србске. Молбенице се имају до краја ове године са сведочбама том министарству послати, а ко сведочаба нема, може полагати испит из тих предмета. Плата је сваког учитеља 1000 динара. Б. Д.

Економско друштво у Црној Гори. Као што у „Гласу Црногорца“ читамо новоосновано прво „Црногорско Економство Друштво“ већ се конституисало и одпочело је своју радњу под покровитељством Његове Светлости Књаза Наследника. Ово друштво позива Црногорце и пријатеље Црне Горе да се изведе уписати за чланове тога друштва. Члан друштва тог може бити свако поштено и честито лице, а сваки редовни члан дужан је уплаћивати у друштвену касу годишње 12 форинти. Ко се са стране жели уписати за члана, нека се обрати на председништво истога друштва на Цетињу.

(Добротворни Епископ.) Константин Шустер римски епископ у Кошицама у горњој угарској жртвовао је на подизање и издржавање висше девојачке школе у Прешову (Еперјешу) 160.000 фр. а за подпору сиромашног свештенства у својој епархији основао је закладу од 40.000 фр.

(Милосрдни богатурици.) Пре неколико година умро је у Петрограду богати трговац Василије Лавров, а ове јесени умро је тамо друг и шура његов Илија Громов. Обадвојица су трговали с дрвима и били су веома

богати, али су притом били побожни и милостивог срца. Уредник овога листа пре 31 године пробавио је с њима неколико месеци у пријатном друштву и познанству на изворима гласовитога Грефенберга. Лавров је после тога за живота и пред смрт своју основао неколико завода за сирочад, и школе занатлијске и трговачке, оставивши на своје заводе закладе од више стотина тисућа рубаља. Громов је био врло предузимљив и вредан човек, држећи под закуп огромне државне и властeosке шуме стекао је на њима многе милионе тргујући с дрвима. На бечкој изложби 1873. он је дао саградити од дрвета кућу рускога земљеделца, која је обшти позор на себе обрађала. Живео је скромно и умерено, чинио многа добра црквама болницама и школама а подпомогао је знаменито и заводе својега раније упокојеног шурака Василија Лаврова, са чега је љубљен и поштован био у народу своме. Сахрањен је уз велику пратњу у Новодјевицијем манастиру у Петрограду.

ПРОМЕНЕ У ШКОЛСТВУ.

Милош Бандић свршени приправник изабран је за учитеља у Мартоношу. Даринка Радуловићева свршена приправница постављена је за учитељицу у Ковиљу Сентивану. Емилија Јовановићева свршена приправница постављена је за привремену учитељицу у новооснованој србској женској школи у Новом Селу код Панчева. Свршени приправник Душан Плашић постављен је за привр. учитеља у Јакову. Свршени приправник Милош Живковић постављен је за привр. учитеља у Горњих Средицах. Сврш. приправник Данило Калембер наименован је за пр. учитеља у Гајиншту, а сврш. приправница Марија Томашевића за привр. учитељицу у Батајници. Сврш. приправница Марија Гределева постављена је за учитељицу у Црнајци (у Србији).

Привремени учитељи Јован Чудић у Кукурузарима, Лазар Манојловић у Комоговини и Стеван Зделар у Трупиваку (у Хрв.) постављени су за праве учитеље. Наместни учитељ Милан Ђукић у Погановцима наименован је за правог учитеља у истом месту; привр. учитељ у Великом Поганцу Светозар Раданчевић за правог учитеља у истом месту; приправница Даница Мандићева постављена је за привр. учитељицу у Кунинову. У истом месту за учитељског заменика постављен је привремено приправник Петар Марковић.

УПРАЖЊЕНА УЧИТЕЉСКА МЕСТА.

У Вањахиду на србској вероисповедној школи тражи се учитељ. Плата је 445 фр. и три ланца земље. Молбенице се имају поднети местном школском одбору у Вањахиду.

На комуналној школи у Вачинци тражи се српски учитељ и црквени појак. плата је 400 фр. стан, огрев и банта. (Рок 4. Нов.)

На обштој градској школи у Травнику треба да се попуни место управног учитеља с платом 800 фр. станом бантом и 10 метричких хвати горива. Молбенице са сведочбама имају се одправити на земаљску владу за Босну и Херцеговину до 20. Новембра по римском.

На комуналној школи у Рајтасову (Gajtasol) у банату близу Беле Цркве, тражи се учитељ или учитељица. Наставни је језик српски али се мора и мађарски добро знати и на том се језику и молбеница има одправити на управни одбор жуп. темишварске. Плата је 300 фр. стан и 5 хв. дрва.

Тражи се учитељ у КаћУ. Плати 400 фр. и стан. Молбенице се имају управити на управни одбор жупаније Бачке.

Идући (21.) број „Школскога листа“ изаћи ће за недељу дана касније него што му је рок. Ово јављамо напред, да неби нико тај број рекламовао.

Дужнике молимо да нам се што пре одуже; јер и ми имамо за штампање листа много плаћати.

Ко би лист овај имати желио може још и сада све бројеве од почетка године добити.

Издаје и уређује : НИКОЛА Ђ. ВУКИЋЕВИЋ.

Штампа Ф. Битерман.